

Styret i Fana Sparebank
Postboks 10 Nesttun
5852 BERGEN

VÅR REFERANSE
21/6989

DERES REFERANSE
AR488287457

DATO
07.07.2022

Tilsynsrapport

Tilsynsrapporten oppsummerer tilsyn i Fana Sparebank 19. - 22. oktober 2021. Tilsynet dekket bankens overordnede styrings- og kontrollsystemer, bankens eksponering og risikostyring av finansiell og operasjonell risiko. Til grunn for tilsynsrapporten ligger Finanstilsynets foreløpige rapport datert 8. mars 2022 og styrets svar datert 6. mai 2022.

Finanstilsynet har følgende merknader etter tilsynet:

OVERORDNEDE FORHOLD

Forretningsmodell, strategiske valg og økonomisk status

Finanstilsynet ba i foreløpig tilsynsrapport styret om å utdype de strategiske vurderingene bak satsningen på det digitale tjenestekonseptet Himla Banktjenester, herunder også vurderinger rundt geografisk nedslagsfelt i lys av sparebankmodellen. Finanstilsynet registrerer styrets svar som redegjør for strategiske vurderinger som lå til grunn for opprettelse av merkevaren og konseptet Himla Banktjenester, bankens syn på geografisk nedslagsfelt samt hovedforskjellene mellom digitalt betjeningskonsept og bankens øvrige kundebetjening.

I foreløpig tilsynsrapport kommenterte Finanstilsynet at bankens strategidokument i større grad bør drøfte strategiske valg, vekst, inntjening og kapitaldekning, og det bør tas stilling til hvilket langsiktig kapitalnivå som anses å være forenlig med risikoen som følger av bankens ambisjoner, slik at strategi- og ICAAP-dokumentet opererer med samme minimumskrav til ren kjernekapitaldekning. Styret redegjør i sitt svar nærmere for det strategiske rammeverket, strategiprosessen og bankens oppfølging av måltall. Styret bekrefter Finanstilsynets forståelse av at hovedstrategidokumentet ikke inneholder mål for ren kjernekapitaldekning, kjernekapitaldekning eller samlet kapitaldekning. Mål for kapitaldekning er imidlertid kommentert i bankens ICAAP dokument. Styret viser til at bankens styringsmål kommer tydelig frem i bankens virksomhetsrapport. Finanstilsynet noterer at styret i fremtidig strategiarbeid vil ta med seg Finanstilsynets innspill slik at strategidokumentet og ICAAP-dokumentet opererer med samstemt minimumskrav til ren kjernekapitaldekning.

Overordnet styring og kontroll

Risikostyrings- og etterlevelsesfunksjonen

Ifølge finansforetaksloven § 13-5 (1) skal finansforetak ha en klar organisasjonsstruktur og ansvarsfordeling samt klare og hensiktsmessige styrings- og kontrollordninger. Etter annet ledd skal finansforetak ha uavhengige kontrollfunksjoner med ansvar for internrevisjon, risikokontroll og etterlevelse, som skal ha tilstrekkelig kompetanse og ressurser, jf. CRR/CRD IV-forskriften §§ 38

og 39. Styret skal ifølge CRR/CRD IV-forskriften § 35 tredje ledd sikre at personer som er involvert i foretakets kontrollfunksjoner kan ivareta sine arbeidsoppgaver på en effektiv og uavhengig måte ved blant annet å påse at de ikke involveres i utøvelsen av de tjenester eller funksjoner de skal kontrollere.

I foreløpig rapport vurderte Finanstilsynet at risikokontrollfunksjonen burde ha en tilsvarende uavhengig organisering som etterlevelsfunksjonen, alternativt at de to kontrollfunksjonene ut fra bankens størrelse kunne samles i en enhet.

Fra svarbrevet kommer det frem at styret har besluttet å etablere en felles enhet for Risk og Compliance hvor Chief Compliance Officer får personalansvar for Risk Manager. Risk Manager vil ivareta rollen som leder av risikokontrollfunksjonen, og faglig rapportere til administrerende direktør. I svarbrevet beskrives Risk Managers møterett i ledergruppen, i kredittkomiteen og Risk Managers tilgang til informasjon. Finanstilsynet merker seg at styret vurderer denne organiseringen av andrelinjefunksjonene som tilfredsstillende.

Styret erkjenner at Risk Manager utgjør en nøkkelpersonrisiko og viser til at omfanget knyttet til stillingen i perioder kan være utfordrende. Styret opplyser at nøkkelpersonrisiko er en viktig operasjonell risiko som banken holder under løpende oppsyn og at styret, dersom det blir behov, vil utvide kapasiteten og endre stillingsinstrukser.

I foreløpig rapport ba Finanstilsynet styret kommentere at styrende dokumenter definerer bankens IT-avdeling som andre forsvarslinje for utkontraktert IT-virksomhet. Finanstilsynet forventer at risikokontrollfunksjonen overvåker risiko i hele virksomheten, herunder utkontrakterte områder, og påpekte at IT-avdelingen er å anse som førstelinje i banken. Styret opplyser at strategi for risikostyring og internkontroll og strategi for operasjonell risikostyring vil bli oppdatert med et klart skille mellom første- og andrelinje hvor det fremgår at risikokontrollfunksjonene også vil overvåke risiko ved utkontraktert IT-virksomhet.

Krav til styret og ledelsen

I foreløpig tilsynsrapport påpekte Finanstilsynet at Etske retningslinjer, herunder regler om taushetsplikt i Fana Sparebank er administrativt fastsatt. Finanstilsynet understreket betydningen av at arbeidet med risikokultur starter på toppen og at styret har et viktig ansvar i å etablere og å vedlikeholde en risikokultur basert på uttalte kjerneverdier og holdninger som foretaket ønsker skal ligge til grunn for all aktivitet i hele virksomheten. Videre skal bankens regler om taushetsplikt i henhold til finansforetaksloven § 8-6 (2) fastsettes av styret. Styret er enig med Finanstilsynet og viser i svarbrevet til endret praksis slik at etiske retningslinjer minimum årlig revideres og godkjennes av styret.

I foreløpig tilsynsrapport viste Finanstilsynet til at styreprotokollene, etter Finanstilsynets vurdering, ga begrenset grad av informasjon og understreket betydningen av at styrets protokoller er fullstendige, gir sporbarhet i bankens behandling og et riktig bilde av styrets arbeid. I svarbrevet tar styret Finanstilsynets kommentar til etterretning og viser til at banken er i prosess med å protokollere bankens behandling av styresaker mer utførlig.

Internkontroll

I foreløpig tilsynsrapport stilte Finanstilsynet spørsmål om manglende gjennomføring av stikkprøvekontroller på PM-kreditt i 2020 som følge av manglende kapasitet, gir grunnlag for å stille spørsmål om foretaket på dette området og i denne perioden hadde et hensiktsmessig og effektivt internkontrollsystem, i tråd med finansforetaksloven og CRR/CRD IV-forskriften. I svarbrevet viser styret til at den manglende internkontrollen var begrenset til et halvt år, men styret er enig med Finanstilsynet i at stikkprøvekontrollene burde vært utført for alle kvartaler. Finanstilsynet legger til grunn at styret påser at banken har tilstrekkelig kapasitet til å gjennomføre nødvendig internkontroll.

Rapportering

I foreløpig tilsynsrapport bemerket Finanstilsynet at risikorapportene bør gi et mer fullstendig risikobilde, og at rapportens henvisning til eksempelvis kommentarer i virksomhetsrapporten gir et fragmentert bilde av risikosituasjonen. Ved eventuelle brudd på rammer, bør det fremgå av risikorapporten hva som er årsaken til bruddet og hvilke reparerende tiltak som foreslås iverksatt. Videre bør overholdelse av myndighetsfastsatte rammer inngå i rapporten og rapportering av operasjonell risiko bør gjøres mer omfattende. Det går frem av svarbrevet at styret vil be banken utarbeide risikorapporter som gir et mer fullstendig risikobilde inkludert overholdelse av myndighetsfastsatte rammer og mer utførlig beskrivelse ved eventuelle rammebrudd (inkl. årsak og tiltak).

OPERASJONELL RISIKO

I foreløpig tilsynsrapport påpekte Finanstilsynet at operasjonell risiko som styret finner vanskelig å kvantifisere, eksemplifisert som nettbankbedrageri, tjenestenektangrep, svindel via e-post, løsepengevirus mv. ikke inngår i bankens ramme for risikotoleranse. Finanstilsynet vurderte at styret i strategidokumentet bør sette krav til en systematisk tilnærming også til denne type operasjonelle hendelser, eksempelvis i form av krav til gjennomføring av scenarioanalyser i den årlige risikoanalysen eller ved behov. Videre er bankens omtale av risikoindikatorer i strategi for styring av operasjonell risiko, etter Finanstilsynets vurdering, generell og mangler operasjonalisering i form av konkrete, kvantitative indikatorer som skal følges opp løpende og inngå i rapportering av operasjonell risiko.

I sitt svarbrev bekrefter styret at det vil utvide rammeverket til også å hensynta operasjonelle risikoer som er vanskelig å kvantifisere. Videre noterer Finanstilsynet at styret vil påse både at risikokontrollfunksjonen vil støtte og utfordre virksomhetslederne, som pådriver for bedre risikokartlegging, og følge opp frister for iverksettelse av eventuelle tiltak.

Finanstilsynet anser hendelsesrapportering som et vesentlig element i styrets oppfølging av operasjonell risiko og pekte i foreløpig tilsynsrapport på at det bør være en lav terskel for rapportering av uønskede hendelser. Finanstilsynet stilte også spørsmål om hendelsesregistreringen var begrenset til hendelser avdekket av førstelinje og presiserte at registreringen også skal omfatte hendelser identifisert av bankens kontrollfunksjoner i andrelinje. Finanstilsynet observerte også at eksterne tjenesteleverandører for enkelte hendelser var oppført som ansvarlig for risikoreduserende tiltak. Finanstilsynet presiserte at ansvaret for den utkontrakterte tjenesten ligger hos banken, og at det er bankens ansvar å iverksette tiltak og å følge opp tjenesteleverandører. I svarbrevet viser styret til at det har utvidet hendelsesrapporteringen til også å innbefatte kontrollavvik og øvrige hendelser avdekket av andrelinjen og bekrefter bankens ansvar for å følge opp tjenesteleverandører.

I foreløpig rapport pekte Finanstilsynet på at det bør rapporteres på status for risikoreduserende tiltak basert på bankens årlige risikoanalyse. Videre ba Finanstilsynet styret vurdere å utvide rapportering av operasjonell risiko med spesifisering av type hendelse samt rapportering av status og trender for flere risikoindikatorer, eksempelvis antall kundeklager, nedetid/driftsstabilitet på systemer og sykefravær. Styret vil ifølge svarbrevet be om utvidet rapportering av operasjonell risiko.

KREDITTRISIKO

Porteføljesammensetning

I myndighetsrapporteringen gikk det frem at banken ved utgangen av 2. kvartal 2021 hadde ett engasjement som etter sikkerhetsstillelser utgjorde 10 prosent eller mer av bankens ansvarlige kapital. Under tilsynet bekreftet banken at den hadde mer enn ett engasjement som skulle vært rapportert. Styret bekrefter i sitt svarbrev at rutinene er gjennomgått og forbedret for å påse at tilsvarende feil ikke skjer igjen.

Bankens 20 største kundeengasjementer utgjorde en vesentlig del av engasjementsvolumet på BM ved utgangen av 2. kvartal 2021. Engasjementene var i hovedsak knyttet til næringene omsetning og drift av fast eiendom og utvikling av byggeprosjekter. I svarbrevet er styret enig i at de største kundene utgjør en konsentrasjonsrisiko banken bør ha oppmerksomhet på. Styret vurderer at banken har god oppfølging av disse kundene, og at risikoen er håndtert gjennom bankens rutiner.

Betalingslettelser ("forbearance") og mislighold

I en rekke land ble det i tilknytning til covid-19 innført generelle ordninger for avdragsfrihet i form av såkalte moratorier. I Norge er det ikke innført slike moratorier, men bankene har innvilget omfattende rente- og avdragsutsettelse til lånekunder. Hovedregelen er at endringer i nedbetalingsplanen for å avhjelpe finansielle problemer hos skyldneren skal anses som betalingslettelse. I mars 2020 uttalte EBA at endringer av betalingsplanen, inkludert utsettelse av renter og avdrag, for kredittverdige kunder som er rammet av en kortvarig likviditetsmangel som følge av covid-19-pandemien, ikke nødvendigvis må føre til klassifisering som mislighold eller betalingslettelse.

Finanstilsynet vurderte i den foreløpige tilsynsrapporten at andelen utlån med betalingslettelse var høy ved utgangen av 2. kvartal 2021 og viste også til bankens rapporterte volum av misligholdte BM-engasjementer merket med betalingslettelse sammenholdt mot et vesentlig lavere volum av brutto BM-utlån i trinn 3. Finanstilsynet ba i den foreløpige tilsynsrapporten om styrets kommentar til utvikling i lån merket med betalingslettelse, og om redegjørelse for bankens rutiner for klassifisering av lån med betalingslettelse definert som mislighold i trinn 3.

Det går frem av styrets svarbrev at banken frem til august 2021 merket engasjementer med betalingslettelse der årsaken var midlertidig inntektsbortfall som følge av hendelser knyttet til pandemien. Styret vurderer derved at banken har hatt høyere volum på lån med betalingslettelser enn bransjen generelt, og opplyser at banken i løpet av høsten 2021 har gjennomgått de merkede lånene på nytt. Det fremgår av banken nå merker lån tilvarende som i bransjen ellers der årsaken har vært pandemirelatert. Styret opplyser at det høsten 2020 ble startet et arbeid for håndtering av ny misligholdsdefinisjon, men at arbeidet ble forsinket. Styret erkjenner at nye rutiner burde kommet på plass tidligere.

Høyrisikoengasjementer- finansiering av spekulativ eiendom

Finansiering av spekulativ eiendom skal klassifiseres som høyrisiko og ilegges risikovekt på 150 prosent. I foreløpig tilsynsrapport viste Finanstilsynet til at banken hadde foretatt deldiskontering av byggelån i lånesaker, hvor bankens krav til forhåndssalg ikke var oppfylt. Finanstilsynet presiserte at slike engasjementer ikke kan deles opp for kapitaldekningsformål, jf. rundskriv 2/2021. Etter gjennomgang av enkeltsaker vurderte Finanstilsynet at deldiskontering syntes å være etablert praksis. Finanstilsynet noterer styrets svar som bekrefter at byggelån unntaksvis har blitt deldiskontert, men at styret er uenig i at dette er etablert praksis.

Utarbeidet oversikt over eiendomsutviklingsprosjekter med vurdering av anvendt risikovekt viste et vesentlig omfang av lån som ikke var ilagt korrekt risikovekt. Volumet av lån ilagt for lav risikovekt var betydelig større enn lån med for høy risikovekt. Det fremgår av styrets svarbrev at banken har korrigert risikovektene på eksisterende portefølje og etablert nye rutiner som skal sikre korrekt merking av engasjementene fremover.

Enkeltengasjementer- bedriftsmarkedskunder

Vurderinger basert på gjennomgang generelt

Etter gjennomgang av utvalgte engasjementer vurderte Finanstilsynet at banken har vært villig til å ta betydelig kredittrisiko gjennom lån til foretak med forretningsmodeller som krever særskilt vurdering og oppfølging. Finanstilsynet merker seg fra svarbrevet at styret deler Finanstilsynets vurdering knyttet primært til ett stort engasjement.

Videre vurderte Finanstilsynet at banken har tatt økt risiko gjennom å fravike egen policy for vurdering av sikkerheter når det gjelder kausjoner og aksjer. Styret erkjenner i svarbrevet at banken ved avvik fra bankens hovedregler for vurdering av sikkerheter som aksjer og kausjoner, ikke har vært tilstrekkelig påpasselig med begrunnelser og dokumentasjon. Banken vil gjennom oppdaterte kredittrutiner skjerpe rutineene for avvik.

Styring og kontroll av kredittrisiko

I foreløpig tilsynsrapport viste Finanstilsynet til at Risikokontrollfunksjonen etter CRR/CRD IV-forskriften § 38 skal være involvert i vurderinger som har vesentlig betydning for foretakets samlede risiko, herunder vesentlige kredittbeslutninger. Finanstilsynet ba styret vurdere å gi Risk

Manager fast medlemskap i kredittkomiteene både for å utnytte risikokontrollfunksjonens kompetanse og for at funksjonen er informert om beslutninger som påvirker risikobildet. I svarbrevet fremgår det at styret har besluttet at Risk Manager skal ha møterett i kredittkomitemøter, men ikke skal ta del i kredittbeslutninger. Videre vil Risk Manager bli oppdatert og involvert i vesentlige kredittbeslutninger, eksempelvis for saker som skal styrebehandles. Dette vil bli formalisert i Risk Managers stillingsinstruks. Finanstilsynet tar dette til etterretning.

Bedriftsmarked

Rammer

I foreløpig tilsynsrapport viste Finanstilsynet til at styrets fastsatte ramme for andel lån med høy risiko inkluderte risikoklassene H, I og J og vurderte videre at rammen også burde inkludere risikoklasse K (misligholdte), slik at migrering fra høyrisiko til mislighold ikke fremstår som en forbedring. Fra svarbrevet går det frem at styret har oppdatert bankens kredittstrategi i tråd med anbefalingen.

Policyavvik

Finanstilsynets utgangspunkt er at krav som er fastsatt av styret, ikke kan avvikes uten styrets godkjennelse. I Kredittpolicy BM har styret gitt policyregler som kan avvikes gjennom beslutning i kredittkomite. Finanstilsynet forventer at styret behandler engasjementer som det kan være knyttet særskilte risikoer til. I foreløpig rapport stilte Finanstilsynet spørsmål om de etablerte policyreglene er hensiktsmessige siden det synes å være et stort antall saker bevilget med policyavvik og om avvik fra krav og rammer generelt burde forutsette styrets godkjennelse.

Fra svarbrevet noterer Finanstilsynet at styret vurderer at det har valgt en streng policypraksis med begrensede fullmakter på saksbehandlernivå noe som medfører at ca. 70 prosent av alle saker behandles i kredittkomiteen. Styret vurderer at dagens praksis fungerer tilfredsstillende og ønsker å opprettholde etablerte policyregler. Videre opplyser styret at det er komfortabelt med antall saker som besluttet av, eller refereres til, styret.

I foreløpig tilsynsrapport pekte Finanstilsynet også på betydningen av rapportering på avvik fra styrets fastsatte rammer og bevilgningskriterier. Fra styrets svarbrev noterer Finanstilsynet at styret har besluttet at bevilgningsprotokoll, som styret mottar kvartalsvis, også skal inneholde informasjon om policybrudd.

Kvalitet i kredittsaker - etterlevelse

I foreløpig tilsynsrapport stilte Finanstilsynet spørsmål om hvilke analytiske kontroller som blir foretatt av bankens andrelinjefunksjon, da disse til dels fremstår som å være begrenset til å kontrollere at førstelinjekontrollen er utført. Risikokontrollfunksjonens oppgave er bl.a. å foreta regelmessig vurderinger av etterlevelse av kredittstrategier, -retningslinjer, bevilgningsfullmakter, ansvarsforhold og rutiner knyttet til kredittbevilgninger.

I sitt svarbrev bekrefter styret at andrelinjekontrollen bygger på kontroll av at førstelinjekontrollen er utført, men viser i tillegg også til at andrelinjekontrollen utfører en uavhengig kontroll mot styrefastsatte rammer i kvartalsvis risikorapport. Styret opplyser at det for å sikre en tydeligere oversikt over hvilke kontroller andrelinjen skal foreta på kvalitet av etterlevelse i kredittsakene, vil be Risk Manager utarbeide en vurdering av hvilke kontroller det er hensiktsmessig å utføre. Finanstilsynet ber styret påse at omfanget av kontrollene er tilfredsstillende.

Personmarked*Prisfastsettelse*

Det er et ulovfestet prinsipp at banker ikke kan forskjellsbehandle kunder med samme forutsetninger uten et saklig grunnlag for dette, noe som vil bli lovfestet i ny finansavtalelov. I foreløpig tilsynsrapport ba Finanstilsynet om styrets redegjørelse og begrunnelse for å tilby ulik rente til kunder i Fana Sparebank og Himla Banktjenester og å dokumentere grunnlaget for forskjell i prisliste for henholdsvis Fana Sparebank og i Himla Banktjenester på tidspunkt for tilsyn. [REDACTED]

[REDACTED] Finanstilsynet legger til grunn at styret påser at banken kan dokumentere at det ikke skjer usaklig forskjellsbehandling og vil om nødvendig komme tilbake med nærmere oppfølging.

Kvalitet i kredittsaker

Det er Finanstilsynets vurdering etter gjennomgang av enkeltsaker at kvaliteten bør forbedres. Flere av sakene bar preg av mangelfull informasjon og analyse, herunder ved vurdering av betjeningsevne, sikkerheter og andre risikoforhold ved kunden. Styret viser til innføring av ny saksnotatmal som skal sikre at krav til informasjon er tydelig og at saksbehandlers vurderinger dokumenteres systematisk samt at kvalitet og behov for forbedringer følges opp gjennom bankens internkontroll. Finanstilsynet legger til grunn at styret vil følge opp at tiltakene faktisk fører til økt kvalitet i kredittsakene.

Boligfinansiering*Bevilgningskriterier*

Finanstilsynet viste i foreløpig tilsynsrapport til at kriteriene i bankens retningslinje for kreditt PM sammenfaller med kravene i utlånsforskriften, herunder krav til likviditetsoverskudd, gjeldsgrad, belåningsgrad og avdrag og at banken dermed ikke har innarbeidet buffere i betjeningsevneberegningen. Det fremgår av styrets svarbrev at banken legger til grunn 5 prosent renteøkning i tråd med utlånsforskriften og tar hensyn til kostnader ut over standard SIFO referansebudsjett. [REDACTED]

[REDACTED] Finanstilsynet noterer at styret mener banken benytter tilstrekkelig buffer i vurdering av kundenes betjeningsevne.

Avvikskriterier

I foreløpig tilsynsrapport pekte Finanstilsynet på at banken ifølge utlånsforskriften skal ha rammer og retningslinjer for bruk av fleksibilitetskvoten i forskriftens § 12. Videre skal retningslinjene være så klargjørende at de kan legges til grunn ved kredittvurderingen, og gjøre det mulig å kontrollere at retningslinjene etterleves (jf. Finanstilsynets rundskriv 1/2021). I de oversendte enkeltsakene var det få saker som var forankret i avvikskriteriene og Finanstilsynet ba styret etablere tiltak for å forbedre etterlevelsen av de styrefastsatte kriteriene. Styret opplyser at Kredittpolicy og rapportering er endret i tråd med Finanstilsynets merknader når det gjelder bruk av fleksibilitetskvoten. Finanstilsynet legger til grunn at banken også sørger for at det er samsvar mellom retningslinjene for bruk av fleksibilitetskvoten og rutiner og arbeidsbeskrivelser på området.

Betjeningsevne

Finanstilsynet pekte i foreløpig tilsynsrapport på at bankens beregning av betjeningsevne legger til grunn sjablongsatser på flere områder, og at valg av satser og beregningsmetode kan medføre at banken overvurderer kundenes betjeningsevne. Finanstilsynet forventer at banken i sine kredittvurderinger legger til grunn et mest mulig korrekt bilde av kundens betjeningsevne og innhenter informasjon om alle gjeldsposter, herunder gjenværende løpetid og rente- og avdragsvilkår¹. Finanstilsynet noterer at styret i sitt svar opplyser at banken har bestilt ny programvare som vil gi muligheter for full økonomisk analyse av kundens situasjon. Banken fremhever at den nye løsningen gir bedre fleksibilitet og i større grad mulighet for å legge til grunn reelle kostnader knyttet til bl.a. barnepass, boutgifter og utgifter knyttet til bil. Styret peker på at rådgiver skal innhente tilstrekkelig dokumentasjon slik at det er de reelle kostnadene som legges til grunn i vurderingen av kundens betjeningsevne. Finanstilsynet merker seg at styret mener at ny programvare vil minimere bruk av sjablongsatser og at enkeltkunders betjeningsevne vil bli vurdert på et bredere grunnlag

Forbruksfinansiering

I foreløpig tilsynsrapport pekte Finanstilsynet på at bankens retningslinjer for betjeningsevnevurdering baserer beregningen på én persons inntekter og gjeld, men når søkeren har ektefelle/samboer, deles husholdningsutgiftene på to. Finanstilsynet understreker at det dermed forutsettes at ektefellen/samboeren bidrar like mye til fellesskapet, uten at banken har tilgang til uavhengig dokumentasjon for ektefellens/samboerens inntekt. I oppsummeringen etter tematilsyn i seks forbrukslånsbanker² konkluderte Finanstilsynet med at dersom det legges til grunn for betjeningsevnevurderingen at ektefelle/samboer skal dele på kostnader (herunder betjening av boliglån), forventes det at bankene etablerer kontrolltiltak for å sikre at ektefelle/samboer har tilstrekkelig inntekt. I svarbrevet redegjør styret for policyregler for forbruksfinansiering, at mange søknader avslås automatisk og at banken har lite mislighold på løpende usikret låneengasjement. Oppsummert vurderer styret at bankens betjeningsevnevurdering er tilfredsstillende og innenfor styrets risikoappetitt. Finanstilsynet fastholder sin vurdering og forventer at styret etablerer nødvendige kontrolltiltak.

¹ Rundskriv 1/2021, punkt 4

² <https://www.finanstilsynet.no/nyhetsarkiv/pressemeldinger/2019/oppsummering-etter-stedlige-tilsyn-i-banker-med-forbrukslan-som-hovedprodukt/>

Maksimal lånemulighet

I foreløpig tilsynsrapport viste Finanstilsynet til at kunden underveis i bankens digitale søknadsprosess for økning av boliglån får oppgitt hvor mye det er mulig å låne innenfor kundens maksimale betjeningsevne, basert på en foreløpig beregning og maksimal belåningsgrad i henhold til retningslinjer for henholdsvis Fana Sparebank og Himla. Ved søknad om finansieringsbevis definerer kunden et låneønske, og under søknadsprosessen blir søkeren presentert for mulig maksimal opplåning.³ Etter Finanstilsynets oppfatning øker tilbud om et forhøyet lånebeløp risikoen for at kunder påtar seg gjeldsforpliktelser som de ikke nøye har vurdert konsekvensene av. Det å tilby høyere forbrukslån enn kundene har søkt om, er derfor ikke forenlig med god forretningsskikk. Det vises i den sammenheng til finansforetaksloven § 13-5 (4) og § 16-1 (4). Videre vurderer Finanstilsynet at bankens praksis for boliglån kan bidra til å øke husholdningenes gjeld ved at kunden påtar seg et høyere lån enn planlagt, særlig ved lav boliglånsrente. Finanstilsynet noterer fra bankens svarbrev at banken har endret praksis, og kundene kan ikke lenger se maksimalt beregnet lånebeløp i digitale låneløyper.

Risikoklassifisering

Finanstilsynet pekte i den foreløpige tilsynsrapporten på at utformingen av bankens risikoklassifiseringssystem har betydning for bankens rammestruktur, fullmaktssystem og modeller for beregning av forventet tap. Finanstilsynet la til grunn at styret er kjent med sentrale egenskaper og forutsetninger i modellene som anvendes, herunder metodemessige svakheter, og regelmessig vurderer tilpasninger. Finanstilsynet stilte i den foreløpige tilsynsrapporten spørsmål om når modellen sist ble validert. Finanstilsynet merker seg av svarbrevet at styret erkjenner at scoremodellene ikke har vært validert ofte nok. Styret fremholder at banken har igangsatt arbeidet med validering av modellen, og at dette arbeidet må sees i sammenheng med rammeverket for modellbaserte tapsavsetninger.

Modellbaserte tapsavsetninger

Finanstilsynet ba i foreløpig tilsynsrapport om status i bankens arbeid for validering og dokumentering av rammeverket for modellbaserte tapsavsetninger.

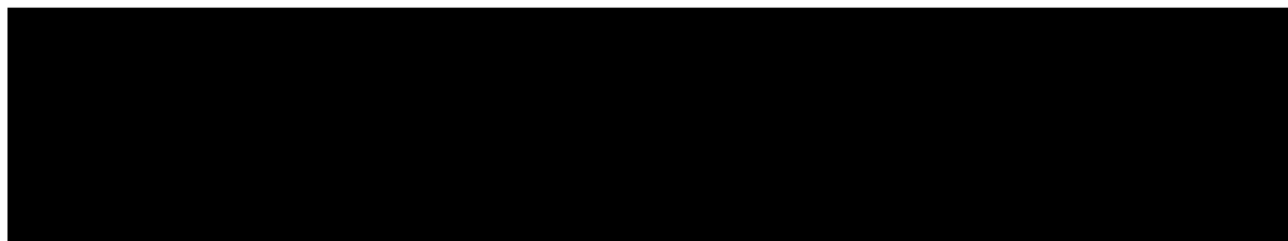
Styret tar i svarbrevet til etterretning Finanstilsynets forventning om at banken er varsom med bruk av lavrisikounntaket i IFRS 9 for utlån med lav kredittrisiko. Finanstilsynet registrerer at banken vil foreta tilpasninger i terskelverdier, hvilket medfører noe økte modellbaserte nedskrivninger fra og med 1. kvartal 2022.

Individuelle tapsavsetninger (trinn 3)

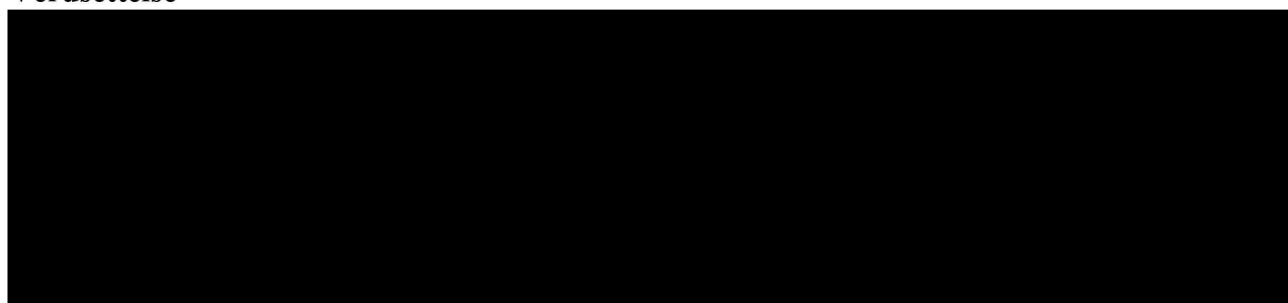
Finanstilsynet vurderte i foreløpig rapport at bankens tapsrutine burde suppleres med en nærmere beskrivelse av hvilke krav som stilles til dokumentasjon av forventede kontantstrømmer som anvendes i beregningen av forventet tap, herunder realisasjonsverdi av sikkerheter. Finanstilsynet påpekte også at begrunnelse for antatt tidspunkt for realisering av sikkerheter bør inngå som del av

³ <https://www.finanstilsynet.no/nyhetsarkiv/pressemeldinger/2019/oppsummering-etter-stedlige-tilsyn-i-banker-med-forbrukslan-som-hovedprodukt/>

kravene ved bruk av kontantstrømmetoden. Finanstilsynet noterer fra styrets svar at banken vil oppdatere tapsrutinen med beskrivelse av de krav som stilles til dokumentasjon av forventede kontantstrømmer og realisasjonsverdi av sikkerheter.

Verdsettelse

Engasjementsoppfølging

Årlige kredittfornyelser for fremleggelse i bankens styre gir mulighet til å klargjøre bankens planer for utvikling av kundeforholdet (kreditt- og kundestrategi), herunder klargjøring av vilkår for å øke engasjementet, krav til lånevilkår og sikkerhetsdekning. Finanstilsynet ba i den foreløpige tilsynsrapporten styret vurdere om det er hensiktsmessig å endre de overordnede kreditttrutinene, slik at styret i løpet av året behandler et gitt utvalg av bankens største og mest komplekse engasjementer, samt bankens største høyrisiko-engasjementer, som kredittfornyelser.

Styret opplyser i svarbrevet at oppdatert kredittstrategi angir at alle BM-engasjementer over et angitt beløp skal være gjenstand for en årlig kredittfornyelse i styret, med vekt på risikoer og gjeldsbetjeningsevne. Kredittfornyelsene vil foretas systematisk gjennom året, hvilket fremgår av styrets årsplan for 2022.

Rapportering

Finanstilsynet ba i foreløpig tilsynsrapport styret vurdere å utvide rapporteringen av kredittrisiko i risikorapporten. Styret opplyser i svarbrevet at banken i løpet av tredje kvartal 2022 vil utvide rapporteringen.

LIKVIDITETSRISIKO

Vurdering av bankens risiko på likviditetsområdet

Likviditetsbuffer

Forskrift om kapitalkrav og nasjonal tilpasning av CRR/CRD IV (CRR/CRD IV-forskriften) stiller krav om tilstrekkelig beholdning av likvide eiendeler⁴. Det er viktig at banken har tilstrekkelige likviditetsbuffer for å tåle perioder med begrenset tilgang på ny finansiering.

Finanstilsynets vurdering i foreløpig tilsynsrapport var at dette 180 dagers LCR-lignende stresset er et relevant nøkkeltall i likviditetsstyringen, Finanstilsynet viste også til at det er nyttig for styring og kontroll å følge opp perioden mellom 30 og 180 dager, samt å ha skjerpede betingelser for de første 30 dager i foretakets eget likviditetsstress, jf. Modul for likviditetsrisiko. I modulen omtales også Finanstilsynets indikator "Refinansieringsevne Under Stress" som gir banken et bilde på hvor godt konsernet står rustet ved et fall i eiendomsprisene. Finanstilsynet viste til viktigheten av at forutsetningene for bankens 180 dagers LCR er godt forankret i styret og ba styret vurdere å ta i bruk en 90-dagers LCR, samt å innta rapportering og oppfølging av refinansieringsevne under stress (RUS) i styrerapporteringen.

I svarbrevet skriver styret at refinansieringsevne under stress (RUS) er styrebesluttet med en ramme på 100 prosent. Metodikken for beregning av 180 dagers LCR er revidert og besluttet, og styret vil vurdere å ta i bruk 90 dagers LCR.

Finanstilsynet støttet i foreløpig tilsynsrapport at banken vil etablere en styringsramme for reserve av obligasjoner med fortrinnsrett, og ba styret påse at rammen settes på et nivå som sikrer en likviditetsreserve på et tilfredsstillende nivå.

Finansieringens langsiktighet og diversifisering

Krav om at foretakene har stabil og langsiktig finansiering stilles blant annet i kapitalkravsforordningen artikkel 428 (tatt inn i norsk rett fra 1. juni 2022). NSFR sier hvor stor summen av de poster som «gir stabil finansiering» (summen av egenkapital og gjeld) er i forhold til summen av de poster, på og utenfor balansen, som «krever stabil finansiering» (utlån mm.).

I den foreløpige tilsynsrapporten viste Finanstilsynet til at bankens innskuddsdekning inklusive utlån overført til boligkredittforetaket var betydelig lavere enn referansegruppens innskuddsdekning. Mottatt dokumentasjon viser at per 2. kvartal 2021 var andelen innskudd dekket av sikringsfondets garanti på 2 millioner kroner om lag på nivå med andelen i sammenlignbare banker. Finanstilsynet pekte på at bankens lave innskuddsgrad reduserer mulighetene for vekst som er konservativt finansiert og at en økning av innskuddsgraden bør skje med antatt stabile innskudd, noe som kan være utfordrende hvis lønnsomheten skal opprettholdes.

Styret skriver i svarbrevet at det har vurdert bankens innskuddsdekning, og beskriver iverksatte tiltak som skal stabilisere, og deretter øke, innskuddsdekningen. Styret skriver videre at ved siste

⁴ § 2, jf. Forordning (EU) nr.575/2013, artikkel 412 pkt. 1.

revidering av likviditetsstrategien ble bankens ramme for innskuddsdekning økt. Finanstilsynet tar styrets orientering til etterretning.

Det ble i foreløpig tilsynsrapport vist til at markedsfinansierings andel av bankens forvaltningskapital var høyere enn i sammenlignbare banker. Og videre at banken, bør ha tilstrekkelig spredte forfallstidspunkter på innlåne for å opprettholde en forsvarlig finansieringsstruktur. Finanstilsynet vektla også finansierings gjennomsnittlige restløpetid. Ved utgangen av 2. kvartal 2021 hadde bankens markedsfinansiering en lavere gjennomsnittlig løpetid og en høyere andel forfall innen 1 år enn sammenlignbare banker.

Styret skriver i sitt svar at andelen markedsfinansiering i forhold til forvaltningskapitalen er en konsekvens av et finansieringsbehov som ikke har blitt møtt med tilsvarende innskuddsvekst. Banken mener i likhet med Finanstilsynet at det er viktig å opprettholde en forsvarlig finansieringsstruktur, og mener dette er ivaretatt gjennom strategidokumentene og i den faktiske forvaltningen. Styret skriver videre at rammene for forfallskonsentrasjon settes på konsernnivå, og styret anser diversifiseringen på konsernnivå som tilfredsstillende. Styret viser også til at andelen markedsfinansiering med forfall innen ett år var høyere per 30.06.21 enn i kvartalene før og etter dette tidspunktet, og at andelen p.t. er vesentlig lavere. Finanstilsynet tar orienteringen til etterretning.

Styring og kontroll av likviditetsrisiko

Rammer

Styrets ramme for NSFR er 100 prosent. Selv om det på tidspunktet for tilsynet var usikkert når NSFR ville bli innført, anbefalte Finanstilsynet i foreløpig tilsynsrapport at styret fastsetter rammen for NSFR med tilstrekkelig margin til det regulatoriske kravet. I tilsvaret skriver styret at det vil sette interne rammer for NSFR med en tilstrekkelig margin til kravet.

Som beskrevet over, hadde Fana Sparebank en vesentlig lavere innskuddsdekning enn sammenlignbare banker, og maksimumsrammen for innskudd var lavere enn gjennomsnittlige innskudd i sammenlignbare banker. I foreløpig tilsynsrapport viste Finanstilsynet til at den lave innskuddsdekningen kan gi banken utfordringer fremover.

Styret skriver i sitt svarbrev at rammen for innskuddsdekning er økt i styrets oppdaterte likviditetsrisikostrategi. Maksimumsrammen og angivelsen av strategisk nivå er fjernet. Finanstilsynet tar orienteringen til etterretning.

I den foreløpige tilsynsrapporten ble det vist til at banken har en lav restløpetid på markedsfinansieringen i forhold til sammenlignbare banker. Finanstilsynet vurderte at løpetidsrammene var satt slik at disse syntes å bidra til lav restløpetid. Styret skriver i sitt svar at maksimumsrammen og begrepet strategisk nivå nå er fjernet. Minimumsrammen for seniorfinansiering vil bli revurdert ved styrets neste ordinære revisjon av likviditetsstrategien. Finanstilsynet tar orienteringen til etterretning.

Styring og kontroll

Finanstilsynet presiserte i foreløpig tilsynsrapport viktigheten av at bankens likviditetsoppfølging har tilstrekkelige ressurser og kompetanse. I svarbrevet skriver styret at de tilgjengelige ressursene nå er økt. Styret er tilfreds med at tiltakene har styrket bankens samlede ressurser og kompetanse på likviditetsoppfølgingen, og er bevisst utfordringene knyttet til å sikre at

banken også i sårbare perioder, bl.a. ved ferie og sykdom, skal ha tilstrekkelige ressurser og kompetanse tilgjengelig.

CRR/CRD IV-forskriften fastsetter i § 12 at styret minst en gang i året skal vurdere strategien og etterlevelsen av denne. Styrets vurdering og konklusjon skal fremgå av styreprotokollen.

Finanstilsynet påpekte i foreløpig tilsynsrapport at vurderingene ikke fremgår av protokollen ved siste behandling av strategien 5. november 2020. Styret skriver i svarbrevet at det nå har sikret at styrets vurdering fremkommer av protokollen.

MARKEDSRISIKO

Vurdering av bankens markedsrisikonivå

Renterisiko i bankboken

Banken har basert på beregningene Finanstilsynet har mottatt en relativt lav renterisiko og er godt innenfor rammene for renterisiko. Beregningene er imidlertid svært forenklete, og banken bør forbedre målingen av renterisikonivået, se “Styring og kontroll av markedsrisiko”.

Styring og kontroll av markedsrisiko

Renterisiko i bankboken

Renteendringer påvirker store deler av bankenes balanser og også store deler av bankenes inntjening. Finanstilsynet har bekreftet at norske banker skal følge retningslinjene for renterisiko i bankboken, EBA GL 2018-02. Retningslinjene dekker banker av alle størrelser, og proporsjonalitet legges til grunn slik at mindre banker forutsettes å gjøre en vesentlig enklere analyse av renterisikoen enn store banker. Temaer i retningslinjene som har liten relevans for en bank kan videre etter Finanstilsynets vurdering «utkvitteres» etter en kort begrunnelse. Det er imidlertid sentralt at bankene utfører en tilfredsstillende analyse av renterisikoen i banken både for soliditeten og resultatet, og setter rammer for risikoen som er tilpasset bankens virksomhet.

Finanstilsynet skrev i foreløpig tilsynsrapport at Fana Sparebank ikke analyserer renterisikoen på resultatet og har en svært forenklet analyse av risikoen for soliditeten der kun parallellskift vurderes. Etter Finanstilsynets vurdering bør banken analysere renterisikoen på resultatet, samt renterisikoen på soliditeten med rentescenarier som vurderes som sannsynlige. Det bør settes rammer som bidrar til god risikostyring i banken. Finanstilsynet ba om styrets kommentarer.

Styret skriver i svarbrevet at mer avansert metodikk, som inkluderer vridninger i rentekurven og effekt på rentenettoen og bankens resultat, vil vurderes frem mot revisjon av rammer høsten 2022. Banken avventer også utviklingen hos en systemleverandør. Finanstilsynet tar orienteringen til

etterretning, men forventer at det gjøres en bedre vurdering av renterisikoen fremover, og at neste rammerevisjon på området vil gjenspeile denne vurderingen.

Rammer for avkastningsporteføljen og "aksjer trading"

Finanstilsynet skrev i foreløpig rapport at Fana Sparebank i første kvartal 2020 rapporterte et tap knyttet til finansielle instrumenter på 51 millioner kroner, og at tapet var en viktig grunn til at banken gikk med underskudd i kvartalet. Etter det Finanstilsynet forstår, utgjorde negative verdiendringer på "High Yield"-obligasjoner en betydelig del av tapet knyttet til finansielle instrumenter.

Finanstilsynet ber om å få tilsendt kopi av protokollen fra styremøtet hvor Finanstilsynets tilsynsrapport blir behandlet.

Kopi av dette brevet bes sendt til valgt revisor.

For Finanstilsynet

May Camilla Bruun-Kallum
seksjonssjef

Dagrun Skarbø
tilsynsrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevne signaturer.